

Ὁμιλία Ἐγκωμιαστική στόν Ἀπόστολο Παῦλο Τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

1.- Τί τέλος πάντων εἶναι ὁ ἄνθρωπος καί πόση εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς δικῆς μας φύσης καί πόσο ἱκανό στήν ἀρετή εἶναι αὐτό τό ὄν, μᾶς τό ἔδειξε περισσότερο ἀπ' ὅλους τούς ἀνθρώπους ὁ Παῦλος. Καί τώρα σηκώνεται, ἀπό ἐκεῖ πού ἔχει φθάσει, καί μέ καθαρή φωνή πρός ὅλους ἐκείνους πού κατηγοροῦν τή φύση μας ἀπολογεῖται γιά χάρη τοῦ Κυρίου, προτρέπει γιά ἀρετή, κλείνει τά ἀναίσχυντα στόματα τῶν βλάσφημων καί ἀποδεικνύει ὅτι δέν εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά ἀνάμεσα στούς ἀγγέλους καί στούς ἀνθρώπους, ἄν θέλουμε νά προσέχουμε τόν ἑαυτό μας. Γιατί χωρίς νά ἔχει ἄλλη φύση, οὔτε νά ἔχει λάβει ἄλλη ψυχή, οὔτε νά κατοίκησε σ' ἄλλο κόσμο, ἀλλά ἄν καί ἀνατράφηκε στήν ἴδια γῆ καί τόπο καί μέ τούς ἴδιους νόμους καί συνήθειες, ξεπέρασε ὅλους τούς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔζησαν ἀπό τότε πού ἔγιναν οἱ ἄνθρωποι. Ποῦ εἶναι λοιπόν ἐκεῖνοι πού λέγουν, ὅτι εἶναι δύσκολο πράγμα ἡ ἀρετή καί εὐκολο ἡ κακία; Γιατί ὁ Παῦλος τούς ἀντικρούει λέγοντας· «Οἱ θλίψεις μας πού γρήγορα περνοῦν, προετοιμάζουν σ' ἐμᾶς σέ ὑπερβολικά μεγάλο βαθμό αἰώνιο βάρος δόξας» (Β' Κορ. 4, 17). Ἐάν ὅμως τέτοιες θλίψεις περνοῦν εὐκολα, πολύ περισσότερο οἱ φυσικές ἡδονές. Καί δέν εἶναι μόνο αὐτό τό θαυμαστό του, ὅτι δηλαδή ἀπό πολλή προθυμία δέν αἰσθανόταν τούς κόπους του γιά τήν ἀρετή, ἀλλ' ὅτι ἀσκοῦσε αὐτήν χωρίς ἀμοιβή.

Ἐμεῖς βέβαια δέν ὑπομένουμε κόπους γι' αὐτήν ἄν καί ὑπάρχουν ἀμοιβές. Ἐκεῖνος ὅμως καί χωρίς τά ἔπαθλα τήν ἐπιζητοῦσε καί τήν ἀγαποῦσε, καί ἐκεῖνα πού θεωροῦνταν ὅτι εἶναι

ἐμπόδιά της τὰ ξεπερνοῦσε μέ κάθε εὐκολία. Καί δέν ἐπικαλέσθηκε οὔτε τήν ἀδυναμία τοῦ σώματος, οὔτε τήν τυραννίδα τῆς φύσης, οὔτε τίποτε ἄλλο. Ἄν καί εἶχε ἀναλάβει μεγαλύτερη φροντίδα ἀπό τούς στρατηγούς καί ὄλους τούς βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀλλ' ὅμως κάθε ἡμέρα ἦταν ἀκμαῖος, καί ἐνῶ οἱ κίνδυνοί του ἐπαυξάνονταν, διέθετε νεανική προθυμία. Γιά νά δείξει αὐτό ἀκριβῶς ἔλεγε, «Ξεχνώντας τά ὅσα ἔγιναν στό παρελθόν καί φροντίζοντας γιά ἐκεῖνα πού εἶναι μπροστά μου» (Φιλιπ. 3, 14). Καί ἐνῶ περίμενε τό θάνατο, καλοῦσε σέ συμμετοχή τῆς ἡδονῆς αὐτῆς λέγοντας, «Χαίρετε καί νά χαίρεστε μαζί μου» (Φιλιπ. 2, 18). Καί ἐνῶ τόν ἀπειλοῦσαν κίνδυνοι καί προσβολές καί κάθε ἀτιμία, πάλι σκιρτοῦσε· καί ὅταν ἔγραφε τήν ἐπιστολή στους Κορινθίους ἔλεγε, «Γι' αὐτό καί εὐφραίνομαι σέ ἀσθένειες, σέ προσβολές, σέ διωγμούς» (Β' Κορ. 12, 10). Καί τὰ ὀνόμασε αὐτά ὄπλα τῆς δικαιοσύνης, ἀποδεικνύοντας ὅτι καί ἀπό αὐτά εἶχε πολύ μεγάλες ὠφέλειες καί ἀπό παντοῦ ἦταν ἀκατάβλητος στους ἐχθρούς του. Καί ἐνῶ παντοῦ τόν βασάνιζαν, τόν περιφρονοῦσαν, τόν κακολογοῦσαν, σάν νά βιάδιζε σέ θριάμβους καί νά ἔστησε σταθερά τρόπαια σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, ἔτσι ὑπερηφανευόταν καί εὐχαριστοῦσε τό Θεό λέγοντας· «Ἡ εὐχαριστία ἀνήκει στό Θεό ὁ ὁποῖος πάντοτε μᾶς ὀδηγεῖ σέ θρίαμβο» (Β' Κορ. 2, 14).

2.- Καί τήν κακοποίηση καί τήν προσβολή γιά τό κήρυγμα ἐπιζητοῦσε περισσότερο ἀπ' ὅσο ἐμεῖς τήν τιμή, καί τό θάνατο ἀπ' ὅσο ἐμεῖς τή ζωή, καί τή φτώχεια ἀπ' ὅσο ἐμεῖς τόν πλοῦτο, καί τούς κόπους περισσότερο ἀπ' ὅσο ἄλλοι τίς ἀνέσεις, καί ὄχι ἀπλά περισσότερο, ἀλλά πολύ περισσότερο, καί τή λύπη περισσότερο ἀπ' ὅσο ἄλλοι τή χαρά, καί τό νά εὐχεται γιά τούς ἐχθρούς περισσότερο ἀπ' ὅσο τό νά τούς καταριοῦνται οἱ ἄλλοι. Καί ἀνάτρεψε τήν τάξη τῶν πραγμάτων, ἢ καλύτερα ἐμεῖς τήν ἀνατρέψαμε, ἐκεῖνος ὅμως, ὅπως τή νομοθέτησε ὁ Θεός, ἔτσι τή φύλασσε. Γιατί ὅλα αὐτά ἦταν σύμφωνα μέ τή φύση, ἐκεῖνα ὅμως ἀντίθετα. Ποιά εἶναι ἡ ἀπόδειξη; Τό ὅτι ὁ Παῦλος, ἄν καί ἦταν ἄνθρωπος, ἀκολουθοῦσε περισσότερο αὐτά παρά ἐκεῖνα. Ἐνα μόνο πράγμα ἦταν φοβερό γι' αὐτόν καί ἀπόφευγε, τό νά ἀντιμάχεται τό Θεό, καί τίποτε ἄλλο. Ὅπως βέβαια τίποτε ἄλλο δέν τοῦ ἦταν ποθητό, ὅσο τό νά ἀρέσει στό Θεό. Καί δέ λέγω τίποτε ἀπό τὰ παρόντα, ἀλλά οὔτε καί ἀπό τὰ μέλλοντα. Καί μή μοῦ πείς τίς πόλεις καί τὰ ἔθνη καί τούς βασιλεῖς καί τὰ στρατόπεδα καί τὰ χρήματα καί τίς σατραπεῖες καί τίς δυναστεῖες, γιατί οὔτε ἰστό ἀράχνης τὰ θεωροῦσε αὐτά. Ἀλλά σκέψου αὐτά πού ὑπάρχουν στους οὐρανούς καί τότε θά καταλάβεις τή σφοδρή ἀγάπη πού εἶχε γιά τό Χριστό. Γιατί ὁ Παῦλος γι' αὐτήν τήν ἀγάπη δέ θαύμασε οὔτε τήν ἀξία τῶν ἀγγέλων, οὔτε τῶν ἀρχαγγέλων, οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιο.

Εἶχε μέσα του πύο μεγάλο ἀπ' ὅλα, τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καί μαζί μέ τοῦτο θεωροῦσε τόν ἑαυτό του τόν πύο εὐτυχισμένο ἀπ' ὄλους. Καί χωρίς αὐτό, δέν ἐπιθυμοῦσε νά γίνει ἕνας ἀπό τίς κυριότητες, οὔτε ἀπό τίς ἀρχές καί ἐξουσίες (ὀνομασίες ἀγγελικῶν ταγμάτων), ἀλλά μαζί μέ τήν ἀγάπη αὐτήν ἤθελε περισσότερο νά εἶναι ἀνάμεσα στους τελευταίους καί τούς κολασμένους, παρά χωρίς αὐτήν ἀνάμεσα στους πρώτους καί τιμημένους. Γιατί κόλαση γι' αὐτόν ἦταν μία, τό νά χάσει τήν ἀγάπη αὐτήν. Αὐτό ἦταν γιά τόν Παῦλο γέεννα, αὐτό τιμωρία, αὐτό ἄπειρα κακά· ὅπως ἀκριβῶς καί ἀπόλαυση, τό νά πετύχει τήν ἀγάπη. Αὐτό ἦταν ἡ ζωή του, αὐτό ὁ κόσμος του, αὐτό ὁ ἀγγέλός του, αὐτό τὰ παρόντα, αὐτό τὰ μέλλοντα, αὐτό βασιλεία, αὐτό ὑπόσχεση, αὐτό τὰ ἄπειρα ἀγαθά. Καί κάθε ἄλλο πού δέν ὀδηγοῦσε ἐδῶ, δέν τό θεωροῦσε οὔτε δυσάρεστο, οὔτε εὐχάριστο. Ἐτσι ὅμως περιφρονοῦσε ὅλα τὰ ὀρατά, ὅπως τό σάπιο χόρτο. Καί οἱ τύραννοι καί οἱ πόλεις πού ἄφριζαν ἀπό θυμό τοῦ φαίνονταν ὅτι εἶναι κουνούπια, ἐνῶ ὁ θάνατος καί οἱ τιμωρίες καί τὰ πάρα πολλά βασανιστήρια τοῦ φαίνονταν παιδικά παιχνίδια. Ἀλλά βέβαια τὰ ὑπόφερε γιά τό Χριστό.

3.- Γιατί τότε τὰ δεχόταν μέ χαρά αὐτά καί στά δεσμά του ἔτσι ὑπερηφανευόταν, ὅπως δέ θά ὑπερηφανευόταν ὁ Νέρων ὅταν εἶχε στό κεφάλι του τό βασιλικό διάδημα. Καί ἔμεινε στή φυλακή, σάν νά ἦταν ὁ οὐρανός, καί δεχόταν τὰ κτυπήματα καί τίς μαστιγώσεις πύο εὐχάριστα ἀπό ἐκείνους πού ἀρπάζουν τὰ βραβεῖα. Καί τούς πόνους ἀγαποῦσε ὄχι λιγότερο ἀπό τὰ ἔπαθλα, θεωρώντας τούς πόνους ὅτι εἶναι ἔπαθλο. Γι' αὐτό καί τούς ὀνόμαζε χάρη. Πρόσεχε ὅμως.

Ἐπαθλο ἦταν, τό νά πεθάνει καί νά εἶναι μαζί μέ τό Χριστό, τό νά παραμείνει ὅμως στή ζωή, ἦταν αὐτός ὁ ἀγώνας. Ἄλλ' ὅμως αὐτό προτιμᾷ περισσότερο ἀπό ἐκεῖνο καί λέγει ὅτι τοῦ εἶναι ἀναγκαϊότερο. Τό νά ἀποχωρισθεῖ ἀπό τό Χριστό, ἦταν ἀγώνας καί κόπος, ἢ καλύτερα περισσότερο ἀπό ἀγώνα καί κόπο· τό νά παραμένει μαζί του, ἦταν ἔπαθλο. Αὐτό ὅμως προτιμᾷ περισσότερο ἀπό ἐκεῖνο γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλά θά μπορούσε ἴσως νά πεῖ κανεῖς, ὅτι ὅλα αὐτά τοῦ ἦταν εὐχάριστα γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό λοιπόν λέγω καί ἐγώ, ὅτι δηλαδή ἐκεῖνα πού γιά μᾶς εἶναι αἰτία λύπης, αὐτά προκαλοῦσαν σ' ἐκεῖνον μεγάλη εὐχαρίστηση. Καί γιατί λέγω τούς κινδύνους καί τίς ἄλλες ταλαιπωρίες; Ἄφοῦ πραγματικά ἦταν σέ διαρκή λύπη· γι' αὐτό καί ἔλεγε· «Ποιός ἀσθενεῖ καί δέν ἀσθενῶ καί ἐγώ μαζί του; ποιός σκανδαλίζεται καί δέν δοκιμάζομαι καί ἐγώ;» (Β' Κορ. 11, 19). Ἄλλ' ὅμως καί τή λύπη θά μπορούσε νά πεῖ κανεῖς ὅτι εἶχε σάν εὐχαρίστηση. Γιατί πολλοί καί ὅταν χάσουν τά παιδιά τους καί τούς ἐπιτρέπεται νά θρηνοῦν, παρηγοροῦνται· ὅταν ὅμως ἐμποδίζονται, στενοχωροῦνται. Ἔτσι λοιπόν καί ὁ Παῦλος, κλαίοντας νύκτα καί ἡμέρα, παρηγοροῦνταν. Γιατί κανένας δέν πένθησε ἔτσι τά δικά του κακά, ὅπως ἐκεῖνος τά ξένα. Πῶς λοιπόν θεωρεῖς ὅτι συμπεριφέρεται, ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι δέ σώζονται, γιά νά σωθοῦν αὐτοί, ὅταν εὐχεται νά ἐκπέσει αὐτός ἀπό τήν οὐράνια δόξα; Ἐπομένως εἶναι φανερό ὅτι τό νά μὴ σωθοῦν αὐτοί ἦταν πολύ χειρότερο γι' αὐτόν. Γιατί ἂν δέν ἦταν χειρότερο, δέν θά εὐχόταν ἐκεῖνο (βλ. Ρωμ. 9, 3), ἀφοῦ τό προτίμησε σάν ἐλαφρότερο καί πού ἔχει μεγαλύτερη παρηγοριά. Καί ὅχι ἀπλῶς ἤθελε, ἀλλά φώναζε λέγοντας, «Ὅτι ὑπάρχει μέσα μου λύπη καί ἀδιάκοπος πόνος στήν καρδιά μου» (Ρωμ. 9, 2).

Αὐτό λοιπόν πού ὑπόφερε καθημερινά, σχεδόν, γιά ὅλους τούς κατοίκους τῆς οἰκουμένης, καί γιά ὅλους μαζί, καί γιά τά ἔθνη, καί γιά τίς πόλεις καί γιά τόν καθένα χωριστά, μέ ποιόν θά μπορέσει νά τόν συγκρίνει κανεῖς; μέ ποιό σίδηρο; μέ ποιό διαμάντι; Τί θά μπορούσε νά ἀποκαλέσει κανεῖς τήν ψυχὴν ἐκείνη; χρυσή ἢ ἀδαμάντινη; γιατί ἦταν σκληρότερη ἀπό κάθε διαμάντι καί πολυτιμότερη ἀπό τό χρυσάφι καί τίς πολύτιμες πέτρες. Θά ξεπεράσει λοιπόν τήν ἀντοχή τοῦ διαμαντιοῦ καί τήν ἀξία τοῦ χρυσοῦ. Μέ ποιό λοιπόν στοιχεῖο θά μπορούσε νά τήν συγκρίνει κανεῖς; Μέ κανένα ἀπό αὐτά πού ὑπάρχουν. Ἄν ὅμως ὁ Χριστός μπορούσε νά γίνει διαμάντι καί τό διαμάντι χρυσός, τότε κάπως θά μπορέσει νά τή συγκρίνει μέ τήν εἰκόνα τους.

4.- Ἀλλά γιατί νά τήν συγκρίνω μέ διαμάντι καί χρυσό; Σύγκρινε ὅλο τόν κόσμο, καί τότε θά δεῖς ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου ἔχει περισσότερη ἀξία. Γιατί ἀφοῦ γι' αὐτούς πού διακρίθηκαν φορώντας γιά ροῦχα δέρματα ζῶων καί ζώντας σέ σπήλαια καί σέ τρύπες τῆς γῆς λέγει ὁ Παῦλος τοῦτο (βλ. Ἑβρ. 11, 38), πολύ περισσότερο θά μπορούσαμε ἐμεῖς νά τό ποῦμε γι' αὐτόν, ἐπειδή πραγματικά ἦταν πῶς ἀξίος ἀπ' ὅλους. Ἐάν λοιπόν ὁ κόσμος δέν ἦταν ἰσάξιος τοῦ Παύλου, ποιός ἦταν ἰσάξιος του; μήπως ὁ οὐρανός; Ἀλλά καί αὐτό εἶναι μικρό. Γιατί ἀφοῦ αὐτός ἀπό τόν οὐρανό καί τά εὐρισκόμενα στοὺς οὐρανοὺς προτίμησε τήν ἀγάπη τοῦ Κυρίου, πολύ περισσότερο ὁ Κύριος πού εἶναι τόσο ἀγαθότερος ἀπ' αὐτόν, ὅσο ἡ ἀγαθότητα ἀπό τήν πονηρία, θά τόν προτιμήσει αὐτόν ἀπὸ ἄπειρους οὐρανοὺς. Γιατί δέν μᾶς ἀγαπᾷ μέ ὅμοιο τρόπο, πού ἐμεῖς τόν ἀγαποῦμε, ἀλλά τόσο περισσότερο, ὅσο οὔτε μέ λόγια δέν εἶναι δυνατὸ νά τό παραστήσουμε.

Πρόσεχε λοιπόν γιά πόσα τόν θεώρησε ἄξιο καί πρὶν ἀπὸ τή μέλλουσα ἀνάσταση. Στόν Παράδεισο τόν ἄρπαξε, στόν τρίτο οὐρανό τόν ἀνέβασε, τοῦ φανέρωσε τέτοια ἀπόρρητα, τά ὅποια δέν ἐπιτρέπεται σέ κανένα ἄνθρωπο νά πεῖ. Καί πολύ σωστά. Γιατί ἐνῶ βάδιζε στή γῆ, σάν νά περιπολοῦσε μαζί μέ τούς ἀγγέλους, ἔτσι ἔκαμε τά πάντα, καί ἐνῶ εἶχε θνητό σῶμα, παρουσίαζε τήν καθαρότητα τῶν ἀγγέλων, καί ἐνῶ ὑπέκειτο σέ τόσες ἀνάγκες, προσπαθοῦσε νά μὴ φανεῖ καθόλου κατώτερος ἀπὸ τίς οὐράνιες δυνάμεις. Γιατί πραγματικά σάν ἀσώματος περιφρονοῦσε τούς πόνους καί τούς κινδύνους, καί σάν νά κέρδισε ἤδη τόν οὐρανό, περιφρονοῦσε τά γήινα, καί σάν νά συναναστρεφόταν μαζί μ' αὐτές τίς ἀσώματες δυνάμεις ἔτσι ἦταν σέ διαρκή ἐγρήγορηση.

Βέβαια πολλές φορές ἄγγελοι ἀνέλαβαν νά προστατεύουν διάφορα ἔθνη. Ἀλλά κανένας ἀπό αὐτούς τό ἔθνος, πού τοῦ παραδόθηκε, δέν τό φρόντισε ἔτσι, ὅπως ὁ Παῦλος ὀλόκληρη τήν οἰκουμένη. Καί μή μοῦ πεῖς ὅτι ὁ Παῦλος δέν ἦταν αὐτός πού τά ἔκαμνε, καθόσον καί ἐγώ τό ὁμολογῶ. Γιατί καί ἄν δέν ἦταν αὐτός πού τά ἐκτελοῦσε αὐτά, ἀλλά οὔτε ἦταν τόσο ἀνάξιος τῶν ἐπαίνων γι' αὐτά, ἀφοῦ ἐτοίμασε τόν ἑαυτό του τόσο ἄξιο αὐτῆς τῆς μεγάλης χάρης. Ὁ Μιχαήλ ἀνάλαβε τό ἔθνος τῶν Ἰουδαίων (Βλ. Δαν. 12, 1 καί 10, 13.21), ὁ Παῦλος ὅμως τή γῆ καί τή θάλασσα καί τό κατοικούμενο μέρος καί τό ἀκατοίκητο. Καί αὐτά δέν τά λέγω μέ σκοπό νά προσβάλλω τούς ἀγγέλους, μακριά ἀπό μία τέτοια σκέψη, ἀλλά γιά νά ἀποδείξω ὅτι εἶναι δυνατό, ἐνῶ εἶναι κανείς ἄνθρωπος, νά εἶναι μαζί μ' ἐκείνους καί νά στέκεται κοντά τους. Καί γιά ποιό λόγο δέν ἀνέλαβαν αὐτά οἱ ἄγγελοι; Γιά νά μήν ἔχεις καμία δικαιολογία ὅταν εἶσαι ἀδιάφορος, οὔτε νά καταφεύγεις στή διαφορά τῆς φύσης ὅταν παραμένεις ἄπρακτος. Ἄλλωστε καί τό θαῦμα γινόταν μεγαλύτερο. Πῶς λοιπόν δέν εἶναι θαυμαστό καί παράξενο, ὁ λόγος πού ἔβγαινε ἀπό ἀνθρώπινη γλώσσα νά διώχνει τό θάνατο, νά συγχωρεῖ ἁμαρτίες, νά διορθώνει τήν ἀνάπηρη φύση καί νά κάνει οὐρανό τή γῆ;

5.-. Γι' αὐτό ἐκπλήσσομαι μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτά θαυμάζω τήν προθυμία τοῦ Παύλου, ἐπειδή δέχτηκε τόση χάρη, ἐπειδή ἔκαμε τέτοιο τόν ἑαυτό του. Καί σᾶς παρακαλῶ νά μή θαυμάζετε μόνο, ἀλλά καί νά μιμεῖσθε τό παράδειγμα αὐτό τῆς ἀρετῆς, γιατί ἔτσι θά μπορέσουμε νά λάβουμε τά ἴδια μ' ἐκεῖνον στεφάνια. Ἐάν ὅμως ἀπορεῖς ἀκούοντας ὅτι, ἄν κατορθώσεις τά ἴδια, θά πετύχεις τά ἴδια μέ τόν Παῦλο, ἄκουσε αὐτόν νά λέγει τά ἐξῆς· «Ἔχω ἀγωνισθεῖ τόν καλό ἀγῶνα, ἔχω φθάσει στό τέλος τοῦ δρόμου, ἔχω διαφυλάξει τήν πίστη. Λοιπόν μοῦ ἐπιφυλάσσεται τό στεφάνι τῆς δικαιοσύνης, πού θά μοῦ δώσει σάν ἀνταμοιβή ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής, κατά τήν ἡμέρα ἐκείνη· καί ὄχι μόνο σ' ἐμένα, ἀλλά καί σ' ὅλους πού ἔχουν ἀγαπήσει τήν ἐμφάνισή του» (Β' Τιμ. 4, 7-8).

Βλέπεις πῶς ὅλους τούς καλεῖ στήν ἴδια κοινωνία; Ἐπειδή λοιπόν ὑπάρχουν τά ἴδια γιά ὅλους, ἄς φροντίσουμε ὅλοι νά γίνουμε ἄξιοι τῶν ἀγαθῶν τά ὁποῖα μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ. Καί ἄς μή δοῦμε μόνο τό μέγεθος καί τήν ἔκταση τῶν κατορθωμάτων, ἀλλά καί τό πάθος τῆς προθυμίας, μέ τήν ὁποία ἀπέσπασε τόση χάρη, καί τή συγγένεια τῆς φύσης, γιατί εἶχε ὅλα αὐτά τά κοινά μ' ἐμᾶς. Καί ἔτσι καί τά ὑπερβολικά δύσκολα θά μᾶς φανοῦν εὐκόλα καί ἐλαφρά, καί ἀφοῦ κοπάσουμε στό σύντομο αὐτό χρόνο, θά φορέσουμε τό ἀφθαρτο καί ἀθάνατο ἐκεῖνο στεφάνι, μέ τή χάρη καί τή φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καί ἡ δύναμη τώρα καί πάντοτε, καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.